

rodčeskoj školy. [A nem-oroszok iskolája. Értekezések és anyaggyűjtemény az oroszországi nem orosz iskolák kérdéséhez.] Petrograd, 1.50 rubel.

Trošín, Gr.: Sravnitel'naja psihologija normal'nych i nenormal'nych dčetej. [A normális és anormális gyermekek összehasonlító lélektana]. Petrograd, 3 rubel. Gy. Á.

SZEMLE.

A cselekvés iskolája felé.

Ismeretes, hogy nevezetes gondolkozók évtizedek óta hirdetik az iskola csődjét s egyre hangosabban követelik az új iskolát, melyre az a fontos hivatás vár, hogy a korhadásnak indult, vénhedt társadalomba új életet öntsön. A könyvek iskolája (vagy mint a németek mondják: *Lernschule*) helyébe a cselekvés iskoláját akarják állítani. Az amerikai John Dewey adott talán először nyomatékosabb kifejezést ennek a gondolatnak, de gyökerei igen régi időkbe nyúlnak vissza. Tudvalevően nem csupán Amerikában akadtak lelkes apostolai a munkaiskolának, hanem Európa nyugati nagy nemzeteit is élénken foglalkoztatja a jövő iskolájának problémája.

Érdekes és jellemző dolog, hogy éppen azok a nemzetek követelik legerélyesebben a cselekvés iskoláját, melyek a cselekvéshez amúgy is derekasán értenek. A legtevékenyebb nemzetek fiai hirdetik elsősorban, hogy az értelem legtökéletesebb kiképzése sem olyan alakító hatású az erkölcsi jellem fejlődésére, mint maga a cselekvés. Valóban el kell ismernünk, hogy az erkölcsi jellem magva, az akarat, sokkal inkább fejlődik és izmosodik a tettek iskolájában, mint a gondolatok sápadt világában, ahol az okoskodás sok nagy tervet «kifordít medriből».

Az alkotó munkának s a tanulók cselekvő foglalkoztatásának rendkívüli fontosságát ma már minden nevelő elismeri; a megszokás hatalma mégis arra kényszerít bennünket, hogy tüskén-bokron keresztül védelmére siessünk egy korhadt épületnek, melyben idegen világnak szelleme kísért, mely csak szemléletre szoktat bennünket, a férfias cselekvésre azonban *banansíát* kiált. Mintha csak azt mondanók: jobb a kipróbált rossz, mint a ki nem próbált jó. Be kell zárni tehát ajtót-ablakot, hogy be ne találjon törni az iskola avatag szentélyébe az új idők lehellete. A közmondásos magyar maradiság szinte önmagán is túltesz az iskolát illető kérdésekben. Az újabb pedagógiai mozgalmak szelleme elhatolt ugyan már mihozzánk is, erősebb hullámokat vetni azonban nem tudott. Egy-két cikk, egy-két könyv és

egy-két halkhangú nevelő képviseli mindössze nálunk ezeket az új eszméket. Pedig ha valahol szükség van olyan iskolára, mely tevékenységre, munkára szoktat, nálunk százszorosán, sőt ezerszeresen szükség van rá. Fajunkban igen értékes értelmi és érzelmi tulajdonságok rejlenek; ezek szép jövőt biztosítanak a magyarságnak, ha szalmaláng-természetünk, könnyen hevülő, de hamar ellankadó vérmérsékletünk reánk nem nehezédnek átkos örökség gyanánt. A helyes és céltudatos nevelés hatalmával lassanként meg lehetne szabadulnunk e szalmaláng-örökségtől, helyébe néhány nemzedéken keresztül képesek volnánk jelentékeny akaraterőt önteni fajunkba, ha megkövesedett iskolánkat a cselekvés, az alkotás, a kezdeményezőképeség, az önállóság és a lankadatlan munkásság iskolájává változtatnók.

E tények ellenére, a szlőjddel való kísérletezéstől eltekintve, semmiféle alkotó munka nem tudott ezideig utat törni iskoláink merev falai közé. Az élet mind a mai napig hasztalan kopogtatott az iskola ajtaján, a holtak birodalmának csöndjét nem tudta megzavarni. A világháború ezer borzalmának kellett ráncszakadnia, hogy jelentős lépést tehesünk az új iskola felé. Ez a lépés azonban nem céltudatos elhatározás eredménye, hanem csak olyan reflexmozgásféle volt, melyet a háborús idők kényszerítettek reánk. A kormány ugyanis elrendelte, hogy az iskoláknak ez idén is ki kell venni részüket a munkáshiány miatt megakadt gazdasági munkából. E rendelet lerombolta azt a régi felfogást, mely minden testi munkát, főképen minden hasznos munkát megbélyegzett s az iskolától távoltartani igyekezett. Jól tudjuk, hogy ez a gazdasági munka a békés idők programjába felvéve nincsen, mindamellett nagyjelentőségűnek kell tartanunk iskoláink történetében. Ez a fizikai munka, bármilyen szándékkal rendelték is el, mégis csak fizikai munka, mely a termények arányos felosztása révén még a vállalkozási szellemet is próbára teszi. A tavalyi példa annyiról már meggyőzött bennünket, hogy e gazdasági tevékenység a nevelésre hátránnyal nem jár. Reméljük, hogy az ideai tapasztalatok alapján továbbjutunk e negatív megállapításnál s belátjuk mindnyájan, hogy a közös testi munka nemcsak hogy nem káros, hanem egyenesen javára válik a nevelésnek. Valóban, a fizikai munka a testi ügyességen kívül hathatósan elősegíti a társadalmi közösséggel való együttérzést, edzi az akaratot s megtanítja az ifjúságot egy fontos erényre, a munkásságra s a munka megbecsülésére.

Reméljük, hogy e kényszerűségből fakadó, mely csak a háború idejére szóló kezdeményezés, annyira beválik, hogy a béke boldog éveiben rendszer lesz belőle. Sőt talán alapja lesz annak az új iskolának, mely ma még a jövő zenéje, de annyi bizonyos, hogy sokat nem várathat magára. Iskoláink gyökeres átalakítása nélkül hiába

hullatják apáink, fiaink és testvéreink a drága magyar vért, hiába aratunk diadalt diadalra, hiába győzzük le a félvilágot, mert a nemzetek békés versenyében okvetetlenül el kell bukunk, hacsak fajunk nemes erényei mellé új erényt nem plántálunk a magyarságba. Ez új erény az iparkodó munka erénye, s ennek előfeltétele a faj akaratereje.

(Fogarasz.)

Majtényi Károly.

HAZAI LAPOKBÓL.

A Cél (VII. évf., IV. sz.). *Karafiáth Marius* «A család és a nemzetnevelés» c. folytatja ugyane folyóirat VI. évf. 652. s köv. lapjain kezdett fejtegetéseit (Gondolatok a nemzetnevelésről). Kiindulása az a gondolat, hogy mindenkinek kötelessége szóval, cselekvéssel, példaadással közrehatni a jó emberek szaporításán. A családnak is kötelessége ez s mert benne sok a hiba, ezt előbb ki kell irtani. Ilyen hiba a magasabb osztályok utánzása, a gyermekek igényeinek túlzottá növelése, az önmegtagadás, lemondás, önfegyelmelés erényének teljes elhanyagolása, az önhittség ültetése az önérték helyére. A szülők nagy része nem ismeri saját gyermekét, nem tudja fejleszteni és erősíteni akaratát. A nemzet érdekében kellene minden szülőnek felkeltenie gyermekében az igazság érzését; a gyermek előtt is érthető apró hazudozással nem szabad rontania a becsületérzést; gondosan kell ügyelnie az olvasmányokra, ápolnia a vallásosságot és a nemzeti összetartozandóság érzését. Az apák heves politikai állásfoglalással gyakran azt a hitet keltik fiaikban, hogy a hazafias kötelesség teljesítésére elegendő nagyhangú szövegek hangoztatása és így sodródik az ifjúság sokszor kellő tudás és tapasztalat nélkül, éretlenül a politikai élet árájába. A politikai, felekezeti osztály-elfogultságot legtöbbször a szülők meg gondolatlansága és korlátoltsága fejleszti ki a gyermekekben. — Ez a cikk felolvasás volt a lévai Reviczky-Társaságban s örömmel látjuk benne annak a fontos köznevelési gondolatnak az alapul vevését, hogy mindenki nevel. A nevelői gondolkodás még igen távol van attól, hogy általánosnak mondassuk, de terjedését mégis csak észlelhetjük.

A Gyermekek (3—4. sz.). *Nagy László* «Az ifjúság erkölcsi nevelése a háború tanulmányai alapján» c. cikkében azt írja, hogy «akár a jelen kor társadalmának hangulatát, akár az ifjaknak a háború hatása alatt kifejlődött lelkületét tekintjük, arra a meggyőződésre kell jutnunk, hogy most nem muló hatással van dolgunk, hanem az erkölcsi érzéseknek s gondolkodásnak évtizedekre vagy éppen évszázadokra szóló gyökeres alakulásáról. Hisszük, hogy a háború előtt meglazult erkölcsi felfogás egyhamar visszatérni nem fog. De ha talán nem szívódott is eléggé mélyen a társadalom vérkeringésébe az új erkölcsi érzület, úgy akkor, sőt éppen ezért minden kulturális tényezőnek, irodalomnak, művészeteknek, igazságszolgáltatásnak s a pedagógiának mindent el kell követnie, hogy ez kiirthatatlanul meg-